

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการย้ายถิ่นและรูปแบบการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นเครื่องมือเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ช่วยสะท้อนให้เห็นกระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างได้อย่างลึกซึ้ง โดยมีกระบวนการวิจัยดังนี้

3.1 การเลือกหน่วยตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งกรณีศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ แรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชา และเจ้าของกิจการ เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเมื่อเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย โดยแต่ละกลุ่มมีแนวทางการคัดเลือกตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลดังนี้

3.1.1 แรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชา

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกหน่วยตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) โดยเริ่มค้นหาหน่วยตัวอย่างเป็นแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาที่เข้ามาประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็งที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองพัทยา แล้วจึงให้หน่วยตัวอย่างที่เลือกไว้แนะนำหน่วยตัวอย่างคนอื่นต่อไป หน่วยที่ใช้ในการศึกษาเป็นบุคคล โดยบุคคลที่อยูในการศึกษานี้จะต้องมีลักษณะดังนี้

- 1) มีสัญชาติกัมพูชา
- 2) ทำงาน/อยู่อาศัยในประเทศไทย 1 ปีขึ้นไป
- 3) ขณะเก็บข้อมูลทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็งที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองพัทยา จ.ชลบุรี
- 4) สามารถสื่อสารกับผู้วิจัยได้
- 5) เป็นผู้ที่ยินดีให้ข้อมูล

3.1.2 เจ้าของกิจการ

ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากเจ้าของกิจการโรงงานอุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็งที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองพัทยา โดยเป็นโรงงานอุตสาหกรรมผลิตน้ำแข็งที่มีการจ้างแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชาทำงานอยู่ภายในโรงงาน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลมาสนับสนุนเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการย้ายถิ่นจากประเทศกัมพูชามายังประเทศไทย และรูปแบบการปรับตัวของแรงงานกัมพูชาใน 3 ด้านได้แก่ การปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยแบ่งแนวคำถามออกเป็น 2 ชุด ได้แก่

3.2.1 แนวคำถามสำหรับแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชา

3.2.2 แนวคำถามสำหรับเจ้าของกิจการมีประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ

3.2.1 แนวคำถามสำหรับแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชามีประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ

1. กระบวนการย้ายถิ่น

1.1 การตัดสินใจย้ายถิ่น

ก. ปัจจัยผลักดันจากถิ่นต้นทาง

- 1) อะไรคือสาเหตุที่ผลักดันให้แรงงานต้องการย้ายถิ่นออกจากประเทศกัมพูชา
- 2) แรงงานประกอบอาชีพอะไรก่อนย้ายถิ่นมายังประเทศไทย และมีรายได้เท่าไร เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่ายหรือไม่

ข. ปัจจัยดึงดูดจากถิ่นปลายทาง

- 1) อะไรคือสาเหตุให้แรงงานเลือกที่จะย้ายถิ่นเข้ามาทำงานยังประเทศไทย
- 2) แรงงานรู้มาก่อนหรือไม่ว่าจะมาทำงานอะไรในประเทศไทย และมีสภาพการทำงานเป็นอย่างไร

1.2 ระหว่างการเดินทางย้ายถิ่น

- ก. หลังตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย แรงงานพบปัญหาหรือมีอุปสรรคอย่างไรบ้าง
- ข. แรงงานเลือกใช้ช่องทางใดในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย และใช้เอกสารอะไรบ้างในการเดินทางเข้ามายังประเทศไทย
- ค. มีผู้ใดบ้างที่คอยให้การช่วยเหลือในการเดินทางเข้ามาทำงานยังประเทศไทย
- ง. แรงงานเลือกใช้พาหนะใดในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย
- จ. แรงงานเลือกใช้เส้นทางใดในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย
- ฉ. แรงงานเดินทางเข้ามายังประเทศไทยกับใครบ้าง

2. รูปแบบการปรับตัวในการดำรงชีวิตเมื่อมาถึงประเทศปลายทางโดยศึกษาใน 3 ด้าน คือ

2.1 การปรับตัวทางเศรษฐกิจ

- ก. การเข้าสู่กระบวนการทำงาน
 - 1) หลังจากย้ายถิ่นเข้ามายังประเทศไทยแรงงานมีวิธีหางานทำอย่างไร หรือมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเป็นผู้ช่วยเหลือในการจัดหางาน
- ข. การบริหารจัดการรายได้
 - 1) เมื่อเริ่มทำงานแรงงานมีรายได้เท่าไร
 - 2) แรงงานได้รับสวัสดิการอะไรบ้าง (ทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน)
 - 3) แรงงานสามารถเพิ่มรายได้โดยวิธีใดบ้าง
 - 4) แรงงานมีการหารายได้พิเศษนอกเหนือจากงานที่ทำบ้างหรือไม่ ทำอะไร อย่างไร และมีรายได้เพิ่มเท่าไร
- ค. การบริหารจัดการรายจ่าย
 - 1) แรงงานมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารเท่าไร อย่างไร
 - 2) แรงงานมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเท่าไร อย่างไร
 - 3) แรงงานมีค่าใช้จ่ายส่วนตัวเท่าไร อย่างไร อะไรบ้าง(ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่ ผงซักฟอก เครื่องสำอาง และของใช้อื่นๆที่เป็นพื้นฐานการครองชีพ)
 - 4) แรงงานมีค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัยเท่าไร (รวมค่าน้ำ-ค่าไฟ)
 - 5) แรงงานมีค่าใช้จ่ายด้านการส่งเงินกลับทางบ้านเท่าไร บ่อยแค่ไหน และส่งกลับอย่างไร
 - 6) แรงงานมีค่าใช้จ่ายด้านศาสนาและประเพณีเท่าไร บ่อยแค่ไหน

- 7) แรงงานมีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย อาทิ การเลี้ยงโชค สุรา การพนันบ้างหรือไม่ ถ้ามีครั้งละเท่าไร บ่อยแค่ไหน
- ง. แรงงานมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายหรือไม่ หากไม่แรงงานมีวิธีสร้างสมดุลได้อย่างไร เพิ่มรายได้หรือลดรายจ่าย

2.2 การปรับตัวทางสังคม

- ก. การปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล
 - 1) แรงงานมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทยกลุ่มใดบ้าง มากน้อยแค่ไหน อย่างไรบ้าง
 - 2) แรงงานมีปฏิสัมพันธ์กับคนกัมพูชาในเมืองไทยด้วยกันมากน้อยแค่ไหน อย่างไรบ้าง
 - 3) แรงงานมีปฏิสัมพันธ์กับคนกัมพูชาในประเทศกัมพูชาด้วยกันมากน้อยแค่ไหน อย่างไรบ้าง
- ข. การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน
 - 1) แรงงานเคยเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน หรือในที่ทำงานบ้างหรือไม่ ถ้าไม่เพราะเหตุใดถึงไม่เข้าร่วม ถ้าใช่แรงงานเข้าร่วมกิจกรรมใดบ้าง และมีรูปแบบการเข้าร่วมอย่างไรบ้าง
- ค. การใช้ชีวิตในชุมชน
 - 1) เมื่อมีปัญหา แรงงานมักขอความช่วยเหลือจากใคร เพราะเหตุใด
 - 2) แรงงานเคยใช้บริการเกี่ยวกับสาธารณสุขในประเทศไทยบ้างหรือไม่ อย่างไร
 - 3) แรงงานเคยใช้บริการสาธารณสุขของชุมชนหรือไม่ อย่างไร ใครเป็นผู้แนะนำ

2.3 การปรับตัวทางวัฒนธรรม

- ก. ภาษา
 - 1) แรงงานเรียนรู้วิธีการพูดภาษาไทยจากบุคคลหรือสื่อใด และใช้เวลานานแค่ไหนถึงเริ่มพูดภาษาไทยได้
 - 2) อะไรหรือสิ่งใดที่แรงงานคิดว่ามีส่วนช่วยเหลืออย่างมากในการฝึกพูดภาษาไทย
- ข. การแต่งกาย
 - 1) รูปแบบการแต่งกายของคนไทยต่างจากที่ประเทศกัมพูชาหรือไม่ อย่างไร
 - 2) การแต่งกายของชาวกัมพูชาเป็นสากลนิยมเหมือนชาวไทยหรือไม่

3) หากมีความแตกต่าง แรงงานมีการปรับตัวด้านการแต่งกายอย่างไร

ค. อาหาร

- 1) อาหารไทยและอาหารที่แรงงานทานในประเทศกัมพูชามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
- 2) แรงงานประสบปัญหาเกี่ยวกับอาหารในประเทศไทยบ้างหรือไม่
- 3) แรงงานมีวิธีอย่างไรจึงปรับตัวให้เข้ากับอาหารไทยได้

ง. ศาสนา

- 1) แรงงานกัมพูชานับถือศาสนาพุทธ นิายเถรวาทเหมือนคนไทยส่วนใหญ่ใช่หรือไม่
- 2) แนวทางการปฏิบัติกิจทางศาสนาเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
- 3) แรงงานกัมพูชาไปทำบุญทางศาสนาบ่อยแค่ไหน อย่างไร แตกต่างจากที่กัมพูชาหรือไม่

3.2.2 แนวคำถามสำหรับเจ้าของกิจการมีประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ

1. กระบวนการปรับตัวด้านเศรษฐกิจของแรงงานกัมพูชา

- 1.1 ท่านมีส่วนช่วยเหลือแรงงานในการปรับตัวด้านเศรษฐกิจหรือไม่ และอย่างไร/ให้คำแนะนำในการเพิ่มรายได้/ให้คำแนะนำในเรื่องการลดรายจ่าย/ช่วยเหลือแรงงานยามมีวิกฤติทางเศรษฐกิจ
- 1.2 ท่านเคยเป็นธุระในการจัดการทำบัตรให้แรงงานบ้างหรือไม่อย่างไร/ใครเป็นผู้รับผิดชอบด้านค่าใช้จ่ายในส่วนนี้
- 1.3 ท่านเห็นว่าแรงงานกัมพูชาในโรงงานของท่านมีแนวทางการเพิ่มรายได้ได้อย่างไร และมีแนวทางการลดรายจ่ายอย่างไร
- 1.4 ท่านพิจารณาจากคุณสมบัติอะไรของแรงงานในการพิจารณาเลื่อนขั้นหรือให้ย้ายไปทำในส่วนงานอื่นๆ (เช่น ให้เป็นคนขับรถ/ให้เป็นเสมียน)
- 1.5 ท่านคิดว่าการที่แรงงานสามารถปรับตัวทางเศรษฐกิจได้จะมีผลดีอย่างไร ถ้าไม่ได้จะมีผลเสียอย่างไร

2. กระบวนการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรม

- 2.1 เมื่อย้ายถิ่นมาท่านคิดว่าแรงงานต้องพยายามปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมด้านใดบ้าง จากใครและอย่างไร (การปฏิสัมพันธ์กับคน/เข้าร่วมกิจกรรม/ใช้ชีวิตในชุมชน/ภาษา/อาหาร/การแต่งกาย/ศาสนา)

- 2.2 ท่านมีแนวทางในการช่วยเหลือแรงงานในการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง และท่านคิดว่าแรงงานปรับตัวยากลำบากที่สุดด้านใด และด้านใดที่แรงงานจำเป็นต้องปรับตัวมากที่สุดเพราะอะไร
- 2.3 ท่านคิดว่าแรงงานข้ามชาติที่สามารถปรับตัวได้จะมีผลดีอย่างไร และแรงงานที่ปรับตัวไม่ได้จะส่งผลเสียอย่างไร ต่อกิจการของท่าน/ต่อสังคม

3.3 วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาใน 2 รูปแบบ คือ

1) การวิจัยข้อมูลเอกสาร (Documentary Research)

ศึกษา และรวบรวมข้อมูลต่างๆจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลและงานที่จะศึกษาในเบื้องต้น

2) การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

เก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือ

การสังเกต

ผู้วิจัยใช้การสังเกตเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มสังเกตจากลักษณะทางกายภาพก่อน เช่น ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย รวมถึงพฤติกรรมต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างแสดงออกมา

การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล โดยใช้การพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างจากแนวคำถามกว้างๆที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการย้ายถิ่น และการปรับตัวใน 3 ด้านคือ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ได้เตรียมไว้ พร้อมทั้งใช้อุปกรณ์บันทึกเทปในการช่วยเก็บข้อมูลร่วมไปกับการจดบันทึก

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้แล้ว ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยแนวคิดเป็นกรอบในการวิเคราะห์และสรุปออกมาคร่าวๆตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ แต่ถ้าข้อมูลในบางประเด็นยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจะเข้าไปทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์มุมมองของนายจ้างไทยที่มีต่อแรงงานเหล่านี้มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย จากนั้นจึงจัดลำดับความสัมพันธ์ของข้อมูล และปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น แล้วเขียนสรุปออกมาในเชิงพรรณนา